

VIDÉK.*

A NYITOTT ablak mellé ültem és kinéztem. A végtelennek tetsző sárgás-zöld lapály, a messzeségben egy-egy tanya, néhány akácjának a szürkületbe nyúló sötét vonala, alig sejthető opálszínű sáv a nyugati égen, kipislogó csillagok, valami távoli kiáltás beleveszve a vonatrohanás robajába, messze egy madár tovahúzó fekete pontja s a nagy mezők különös illata, minden mozgó és mozdulatlan, ami körülvett, velem jött és kísért, kerete volt egy képnek.

Nem tudtam és nem is akartam mást látni, csak ezt a képet, egy leány arcát, mosolyát, keze mozdulatait, egész valóját, mely minden szemrebbenségre más alakot öltve, sok látott és ezer meg ezer elképzelt ruha lenge, ide-oda lebegő, illatos felhőjéből nézett rám.

Mintha mély álomból durva kézzel ráztak volna fel, úgy éreztem magam, ha megszólítottak.

Kövérés, öregedő úr ült velem szemben, mellette szőke, fekete ruhás asszony, az ajtóhoz huzódva egy fiatalember cigarettázott.

A vágató vonattal ellenkező irányban forgott a csillagokkal pitykézett sötét ég s a mozdonyból kirepülő szikrák, mint tűzszínű madárraj surrantak tova az ablak mellett. A kövérke férfi valami vasúti kalandocska reményében diskurált a szőke asszonnyal, a fiatalember feltette lábát a szembenlevő ülésre s fejét a saroknak vetve kinyújtózkodott.

Éjfélután érkeztem meg. Az állomás előtt egy hivatalnok állott, egy ablakon világosság szűrődött ki, egyébként puszta volt minden, mint valami elhagyott tanyán.

Lekaptam csomagjaimat és leugrottam a vonatról, mely dohogva indult tovább. A hivatalnok már be is csapta maga után az ajtót, én pedig ott álltam egyedül, nem is sejtve, merre kell elindulnom.

Benéztem a világos ablakon. A vasutas már végigvágta magát a nagy, ócska bőrdiványon, a tintapecsétes asztalra könyökölve pedig egy vén bakter szortyogtatta kihűlő pipáját.

Benyitottam és megegyeztem az öreggel, hogy kísérjen be a városba és hozza táskámat.

Nagy tempósan kiverte pipáját, kikaparta fenekéről és oldaláról a szutykos dohánymaradékot, összegyúrta és három ujja közé fogva óvatos gonddal helyezte el balpofájába. Sercintett egyet az asztal alá,

* Önálló része egy kisebb regénynek, melyet az elhunyt író a Napkeletnek szánt.

felvette a koffert, nagy praktikával a vállára emelte, nyögött vagy kettőt s odabökte :

— Gyerünk hát.

A városkában mély lélekzéssel nyujtózkodott a nyári éjtszaka, a cementjárdán visszhangosan kopogott az előttem baktató vén bakter bakancsa. Valahol messze kukorékolt egy kakas, feelni kezdtek neki a szomszédok, mind közelebb-közelebb jött a hangjuk, egyszerre csak épen mellettünk rikoltott fel harsányan egy udvaron :

«Kukoriku».

S utána öblösen gágogtak a libák, aztán megint csak a bakter csoszogó kopogása hallatszott.

Messze-messze egymástól petroleumlámpák pislogtak zöldre festett faoszlopokon, némelyik utolsót lobbant és sercegett, mintha mondta volna a többinek :

— Ugyan, hagyjátok már ti is abba, úgyis csak formaság az egész.

A szomszédos sikátorból nagy ugatással rontott elő egy lompos kuvasz, nyomában egész sereg kutya csaholt, egy kapunál megszorították és közrefogták. A kuvasz lesunyta fejét, morgott, tompán vakkantott, ha valamelyik támadó feléje közeledett, mérgesen, rekedten ugatott. Egyszer csak nekikapott egy kis sárga dakszli nyakának, az visítva félreugrott, a kuvasz pedig, farkát lábai közé kapva, vágtságban iramodott el, utána a többiek nagy üvöltéssel.

Aztán megint csend lett, melybe valami távoli zene úgy szűrődött be, mint messzi partról áramló tengersobogas. Mind közelebb-közelebb jöttek a hangok, még a nagybögő dörmögése vitte a vezérszerepet, majd belezümmögött a kontra és terc s rövid idő múlva tisztán sírt fel a primhegedű és a cimbalom méla pattogása járt nyomában.

Nem is kérdeztem az öreget, tudtam, hogy a vendéglő felé közeledünk. Valóban, nemsokára odaértünk. A zene még hallatszott, de az utca felől sötét volt minden. A redőnyök lehúzva s a nagy kapu bezárva.

A bakter a járdára zuhintotta kofferemet s a kapukilincstre tette kezét, megnyomta s mikor nem engedett, rázni kezdte.

Senki sem jelentkezett, az öreg dühösen rúgni kezdte a kaput s olyanokat vágott rá öklével, hogy csak úgy döngött.

Úgy látszik ebben a szállodában éjtszaka nem várnak s nem fogadnak vendéget.

Rosszabb körülmények között is töltöttem már szabad ég alatt éjtszakát, kezdtem hát megbarátkozni a gondolattal, hogy hajnalig majd órseget állok a barátságatlan vendégfogadó előtt.

A muzsika nem szűnt meg. Egyik nóta a másikból folyt; érzett, hogy a cigány ismerősöknek játszik s diktálás nélkül tudja guszthusukat.

Szép csillagos éjtszaka volt, méla és csöndes, hogy az ember majdnem hallotta a nagy mezőknek a városka felé küldött sóhajtását.

Végre is óvatosan mozdult meg a vendéglőn az egyik redőny s halk dübörgéssel gördült kissé felfelé. A nyíláson meghajolva egy alak

bújt ki s a járdán nagy meglepetésemre a Nyári báró hórihorgas termete igyekezett kiegyenesedni.

— Téged egyenest az Isten küldött! — kiáltottam rá.

A báró nekítámaszkodott a falnak s nevetve mondta:

— Nem találkoztam odabent az öreggel.

Csak aztán kezdett szemügyre venni s mikor megismert, egyszerre kilépett arisztokratikus tartózkodásából, ami különben sem igen illet meglehetősen borral telített állapotához ez istenverte kisvárosi, úri csárda előtt, a hajnal felé közelgő éjtszakában.

— Te vagy, pajtás? Hogy kerülsz ide, pajtás? Bozóky Jenőhöz jöttél, pajtás? Menjünk egyenesen hozzá, pajtás!

Nehezen tudtam vele megértetni, hogy semmiképen sem akarom Jenőket éjjel felverni.

— Annál jobb, pajtás! — mondta a hosszú báró s átnyujtotta egyik lábát a négy-öt lépcsőfokon, mely az utcáról az ajtóig felvezetett s rugdosni kezdte a redőnyt.

Bent cudarul káromkodott a vendéglős és feltolta a redőnyt, de mikor meglátta a bárót, egy pillanat alatt kedves lett.

— Visszajött a méltóságos úr, tesszen bebújni, méltóságos úr!

A báró belémkarolt, utánozta a korcsmárost:

— Tesszen bebújni — mondta s belökött és utánam lódította a csomagomat is. Átmentünk a sötét kávéházon és éttermen. Egy ajtó mögül hangosan rítt ki a muzsika:

«Pántlikás kalapom...»

Tanakodtunk egy kicsit, addig már az utolsó sorokat énekelte egy erős, de megviselt bariton:

«De mióta nem szeretsz,
Meztláb is elmehetsz!»

A zene megállt s a nagy csendben belerikoltott a bariton.

Aztán hajrá az egész banda, hogy csak úgy zengett a cimbalom:

«De mióta nem szeretsz,
Meztláb is elmehetsz!»

Ezt a nótát, ki tudja, miféle fehérnépokoza keserűség emlékét, bizonyosan ezerszer is elhúzták a cigányok a bariton hang úri passziójára.

— A rendőrkapitány kesereg, pajtás — súgta a báró s betuszkolt az ajtón.

Úgy fogadtak, mint egy fejedelmet, mert egy mulatós kompánia ilyen örömrivalgással ölel keblére mindenkit, akiről feltételezhető, hogy jó cimborá válik belőle.

A báró elrikkantotta, hogy ki és mi vagyok. A cigányok tuszt húztak, a rendőrkapitány revolverrel lőtt hatot egymásután a plafonba, maga mellé ültetett, nyakamba borult s úgy kérdezte?

— Mit eszel, mit iszol, testvér? Csak parancsolj, amit a lelked kíván.

S kommandirozott :

— Goldberger úr ! Hapták ! Mit eszünk, mit iszunk ?

Hajnal felé már pezsgővel bolondítottuk a fejünket s hatalmas szilvórium s némi édes, illatos pálinkák is kerültek elő, miknek íze olyan, mint a negyvenéves, hervadóan szép asszonyok csókja.

Már világosodni kezdett, mikor egy jóképű barna fiú, az árvaszéki jegyző titkos tárgyalásokba bocsátkozott a primással.

A rendőrkapitány, ki sokat adott rá, hogy előtte semmi se maradjon titokban, megneszelte a dolgot s beleszólt a játékba :

— Ahá ! Éjjeli, éjjeli !

Persze, hogy éjjeli zenét akart adni a barna legény. Valószínűleg mindenki tudta azt is, hogy kinek s itt, ahol csupa atyafiság, jóbarátság a városka, úgy látszik, senki sem akarta megakadályozni ebben a szándékában.

A cigányok szedelőzködtek s ahogy a zene elhallgatott, valami fáradt, szárnyaszegett hangulat ereszkedett a társaságra.

A báró azt indítványozta, hogy menjünk mindnyájan éjjeli zenét adni s eszméje nagy tetszésre talált.

Elindultunk. Elöl a cigányok az aljegyzővel, ki mély eszmecserébe volt merülve a primással. Lelkére kötötte, hogy melyik nótát hogyan játssza, hol tartson szünetet, mikor adjon bele sok érzést — tudod, Jancsi, úgy, hogy sírva fakadjon — s mikor zendítsen rá valami duhaj nótára, hadd lássa a világ, hogy nemcsak olyan legény ez a Gyarmathy Feri, a vármegyei árvaszéki jegyző.

Egy kapunál megálltunk. A ház bent az udvaron némán és sötétben állott, előtte virágágyak, a bokrok és fák még éjjeli álmukat aludták.

Az aljegyző a bandával lábujjhegyen ment egy ablak alá, halk pizsgés hallatszott, aztán az örök éjjeli zene :

«Csak egy kis lány van a világon...»

Drága ifjúság ibolyaillatos, édes, mámoros felhője röpködött a ház körül. A rendőrkapitány rossz viceket mondott a nőkről; a báró káromkodott, hogy rosszul ég a szivarja; bent az udvaron pedig, az ablaknak támaszkodva, Gyarmath Feri vármegyei árvaszéki jegyző édes bódulatban repült messze-messze ettől a szegény világtól... Bent a sötét szobában megvillant egy gyufa kicsi fénye; egy leány nézett a padmaly sejtelmes rajzai felé, lankadtan eresztette le fehér karját az ágyról s keble szabadon és rózsaszínűen emelkedett a sötétben s az ábránd és a vágly forró szavakat susogtak piciny fülébe.

Hol voltam én ezektől az édes, aranyos, éjjelizenés napoktól? Megmérhetetlen távolságban s most itt, a kisvárosi úri ház előtt, két szív minden dobbanása beledobbant az én szívembe is.

Sokat muzsikáltak. Türelmesen vártuk őket.

A báró nevetve mondta :

— No, meg lehet elégedve, Magda !

— Miféle Magda? — kérdeztem.

A báró nevetni kezdett s hangosan magyarázta :

— Ah, hiszen te ismered, Bozóky Magda.

— Ismerem — mormogtam s a düh torkomat fojtogatta.

Mintha valami rosszindulatú hatalom rendezné, hogy a leg-lehetősebb helyzetekbe kerüljek ezzel a lánnyal.

Hetek óta őt érzem lelkemben, testemben. Ha egy virágra nézek, a szirmok színe és vonala őt varázsolja elém; ha zenét hallok, minden hangban a szeme reszket felém; ha egy madár röppen s lendül a szárnya, az ő keze rajzol szép vonalat a levegőben. Teste az ég, mely fölém borul s a nap, mely bennem lángol. Minden, ami rajta kívül a világon van, lényegtelen keret, díszlet csupán, melynek egyedül ő ad tartalmat és értelmet.

A színház új darabomat próbálja, a szezont fogja vele kezdeni. Az igazgatótól az utolsó kóristáig lázban van mindenki. Megkezdett regényem hetek óta várja, hogy leüljek asztalom mellé és a szavak végláthatatlan gránitszikláiból kifaragjam, kivéssem, körülcsiszoljam a mese testét.

S barátaim, a társaság, asszonyismerőseim! És Pest, az elevenedő Váci-utca s az imádott budai hegyek, a Rózsadomb s a Törökvész, mely most kezdi őszi díszzeit előszedni.

És utazásaim terve! Két napja még Olaszországba akartam szaladni. Valahol Flórenc mellett egy kis faluban csodálatos, ősrégi női szobrot ástak ki, talán az etruszkok faragták vagy még régibb lakói a felszígetnek. Egy festőbarátom látta a sokezeréves nőt; írta, hogy csodálatos, méla mosoly játszik az arcán; szeme vágása, üde arca szokatlan az ottani embereknek; idegenül néznek reá a görög és római márványistennők, ő pedig rendületlen, mosolygó, titokzatos, kerek arcával, hosszúkás szemével nyugodtan pillant vissza reájuk, mint a homokpuszta szélét kémlelő ősturáni leány.

Ezt a leányt akartam megnézni!

És most itt állok a nyárvégi hajnalon a Bozóky Magda ablaka előtt.

És ennek az éjjeli zenének nem akar végeszakadni. Egyik nóta ömlik a másik után, mint a piacközépi artézikútból a langyos, ízetlen víz. Ez a cigányképű aljegyző se lát se hall, nekitámaszkodva a két ablak közötti falnak, transzba meredve ábrándozik.

Ezért jöttem én szaladva, rohanva Pestről?

Az urak türelmesen várakoztak, a báró valahonnan egy liter szilvóriumot kerített, azt kortyongatták. Rendrejárt az üveg s én is nagyokat húztam belőle. Csípte a nyelvemet, karcolta a torkomat, égette a gyomromat, de ittam. Azután zibbadásos, bizsergős melegem lett tőle s minden korty jobban és jobban esett.

Egészen világos volt már. Itt is, ott is mozgolódní kezdtek az udvarokon. A szembelevő kapura felkapaszkodva egy kocsis bámulta egy darabig az úri kompániát, aztán hátrament az istállóhoz, kinyitotta

az ajtót s itatni vitte a lovakat. A nyári reggel üde hűvössége, a dohányvirág nehéz illata, trágyszag, tyúkkodácsolás, kakaskukorékolás, verébcsipegés, messze egy szekér zörgése, közvetlen-közelen pedig a szünni nem akaró zene, a szilvóriumos üveg s a többé-kevésbé becsipett urak.

A báró a nőkről kezdett mesélni. A saját eseteiről és általában a nőkről.

— Érteni kell a fehérnéphez, pajtás — ez volt a refrénje minden históriának. — Nézd csak meg, hogy fogja ez a Magda ezt a kis jegyzőcskét az ujjá köré csavargatni.

És reám nevetett furcsán és jelentősen, hogy dühömben elakadt a lélekzetem.

Az aljegyző felébredt a nagy álmodozásból, a cigányok abba-hagyták a nótázást s szedelőzködni kezdtek.

Akkor odaléptem én az ablakhoz s intettem a primásnak: «Pántlikás kalapom» . . .

Megvillant a füstös szeme, gondolta: Egy csapásra két legyet! Aztán ráhúzták szép csendesesen. Elhúzták így egyszer, kétszer, háromszor. Csak a szememmel intettem: Tovább!

Elhúzták tízszer-húszszor, mit tudom én, hányszor.

Az urak nevettek, a báró integetett s félhangosan kiáltotta:

— Látod, pajtás! Ez a pántlikás szilvórium!

Gyarmathy Feri sápadtan állt mellettem. Már szekerek zörögtek az utcán, a házban is mozgás hallatszott. Előjött a kocsis, egy darabont, aztán a szolgálók s szájtátva nézték a furcsa társaságot.

A primás kérdően nézett reám: Talán elég?

— Tovább, tovább — szóltak reá dühösen s a cigányok, mintha megvesztek volna, olyan vadul cifrázták:

«De mióta nem szeretsz» . . .

Az aljegyző kétségbeesve szólt a rendőrkapitánynak:

— Kérlek, de hiszen ez botrány!

— A fenét — legyintett a kapitány — virtus a, fiam!

A kerítésnél már sorjában álltak az emberek. Az aljegyző mellém került s úgy súgta:

— Kérlek, hagyd abba, ha férfi volna a háznál, már régen ki-dobtak volna!

Megfogta a kabátomat s úgy húzott el az ablaktól.

Teljes erővel pofonütöttem.

A csattanás, mintegy lövés, úgy csapott bele a muzsikába. Abban a pillanatban elhallgatott a zene, csak a süket brácsás húzta még néhány-szor végig vonóját a húrokon.

Kimentünk az udvarról s visszatértünk a vendéglőbe. A kapitány diszkréten elmaradt.

A segédeknek azt mondtam, hogy azonnal, most, rögtön.

Futni akartam erről a helyről.

Kocsikon kimentünk az akácosba. Vezeky, a helyi lap szerkesztője már ott volt s nagy hajlongások között átadott egy félkiló verset a «Tisztító Tűz» számára.

— Tegye be, fiam, a felöltöm zsebébe, de ha egy szót mer írni erről a históriáról, kitekerem a nyakát!

Ehelyezte a verseket s elmélkedni kezdett arról, hogy mi jobb: Kijönni a verssel a folyóiratban vagy egy szenzációs riporttal valamelyik esti lapban. Amint később kiderült, Vezeky a költői dicsőséget választotta.

A báró kimérte a távolságot. Felállottunk.

Az első golyóváltásnál semmi sem történt.

A másodiknál előrementem a vonalig. Lassan céloztam Gyarmathyra de pillantásom elsiklott róla s két villogó hasú fecskét kísért, amint a tisztás szélén kergetőztek a sziporkázó napsütésben.

«Ostobaság! ostobaság az egész — gondoltam — nekem nem lett volna szabad idejönnöm. Pesten kellett volna megvárnom ezt a leányt».

Csendesen emeltem felfelé a pisztolyt a szívéig, feljebb, a fejéig, még feljebb, feljebb. Magasan, ahol a puska golyó sem érte volna el, egy kánya lebegett, mint kis fekete pont.

Arra lőttem.

A báró csendesen bravót dörmögött. Nagyon álmos voltam. Behúnytam a szemem. Mikor kinyitottam, Gyarmathy célzott. A két fecske ott suhant el előttem.

Valami megütötte a bal mellemet és éles csattanást hallottam.

A fecske után néztem. Megállott, ott libegett előttem, szárnya a szememet legyezgette és jól hallottam suhogását is. Aztán egészen ráterítette két szárnyát a szememre, sötét lett és nagy zakatolást hallottam.

Sipos Domonkos.